

ЗАТВЕРДЖЕНО

Наказ Державної служби якості освіти
України

«11» лютого 2022 р. № 01-10/102

ПРОГРАМА

моніторингу щодо забезпечення функціонування державної мови в освітньому процесі у закладах загальної середньої освіти

I Загальні положення

Держава забезпечує всебічний розвиток і функціонування української мови в усіх сферах суспільного життя на всій території України (стаття 10 Конституції України).

Функціонування державної мови у суспільстві пов'язане з мовною політикою державних інституцій та діяльністю закладів освіти, які забезпечують освітній процес державною мовою і впливають на формування національної свідомості й ідентичності в учасників освітнього процесу.

Так, згідно зі статтею 7 ЗУ «Про освіту», мовою освітнього процесу в закладах освіти є державна. Кожному громадянину України гарантується право на здобуття формальної освіти на всіх рівнях (дошкільної, загальної середньої, професійної (професійно-технічної), фахової передвищої та вищої), а також позашкільної та післядипломної освіти державною мовою в державних і комунальних закладах освіти.

В умовах російської агресії спостерігається утвердження ролі державної мови як основи україноцентризму. З метою дотримання мовної політики у сфері освіти особливо актуальним в умовах сьогодення є розробка і реалізація моніторингів з питання функціонування державної мови у закладах освіти.

Моніторингові дослідження функціонування державної мови у закладах освіти актуалізуються за двома напрямками: необхідність дотримання закладами освіти норм мовного законодавства та вивчення стану мотивації учасників освітнього процесу до оволодіння державною мовою.

Так, згідно із статтею 9 ЗУ «Про забезпечення функціонування української мови як державної» володіти державною мовою та застосовувати її під час виконання службових обов'язків зобов'язані, зокрема керівники закладів освіти всіх форм власності, педагогічні, науково-педагогічні і наукові працівники.

В закладах освіти відповідно до освітньої програми можуть викладатися одна або декілька дисциплін двома чи більше мовами – державною мовою, англійською мовою, іншими офіційними мовами Європейського Союзу, що передбачено

статтею 21 ЗУ «Про забезпечення функціонування української мови як державної» та статтею 7 ЗУ «Про освіту».

Враховуючи освітні запити учнів та їхніх батьків, кадровий потенціал і матеріально-технічне забезпечення, заклад освіти може розробляти та використовувати в освітній діяльності освітню програму на кожному рівні (циклі) повної загальної середньої освіти або наскрізну освітню програму з відповідним компонентом (без вивчення/із вивченням мови національної меншини, вивченням однієї чи кількох іноземних мов тощо). Таким чином, згідно з освітньою програмою закладу освіти під час проведення навчальних занять із предметів, які викладаються іноземними мовами або мовами національних меншин, застосовується відповідна мова поряд з державною мовою.

Під час організації освітнього процесу незалежно від його форми (урок, лекція, практичне, семінарське заняття, гурткова робота тощо) необхідно використовувати навчальні матеріали державною мовою (крім занять з навчальних предметів, які згідно з освітньою програмою закладу освіти, викладаються іноземними мовами та/або мовами корінних народів і національних меншин). Представникам корінних народів і національних меншин України гарантується право навчатися рідною мовою поряд з державною мовою.

Водночас Державна служба якості освіти України наголошує на важливості опанування учасниками освітнього процесу української мови незалежно від національного походження, дотриманні ними мовного законодавства та популяризації державної мови серед учнів, педагогічних працівників та батьків.

Державною службою якості освіти впродовж травня-червня 2022 року було проведено перший етап моніторингового дослідження (констатувальний) серед учасників освітнього процесу щодо дотримання мовного законодавства у закладах загальної середньої освіти. Результати першого етапу моніторингового дослідження стали передумовою для розробки Програми моніторингу щодо забезпечення функціонування державної мови в освітньому процесі у закладах загальної середньої освіти на період 2022-2025 років.

Мета моніторингу: виявити та відстежити тенденції щодо забезпечення функціонування державної мови в освітньому процесі закладів загальної середньої освіти і визначити чинники, що впливають на мову спілкування учасників освітнього процесу у повсякденні та сприяють посиленню їх мотивації до підвищення рівня володіння українською мовою.

Відповідно до мети визначено **завдання** моніторингового дослідження:

- виявити тенденції щодо забезпечення функціонування державної мови в освітньому процесі у закладах загальної середньої освіти;

- з'ясувати чинники, які впливають на вибір мови спілкування учасниками освітнього процесу;
- з'ясувати вплив мови на вибір контенту у мережі Інтернет учасниками освітнього процесу;
- вивчити само- та взаємооцінку рівня володіння державною мовою учасниками освітнього процесу;
- визначити чинники, які перешкоджають використанню державної мови учасниками освітнього процесу у повсякденні;
- визначити рівень мотивації учасників освітнього процесу для удосконалення знань з української мови;
- розробити рекомендації за результатами моніторингового дослідження.

Об'єкти моніторингу:

- мова спілкування в освітньому процесі;
- мова спілкування на перервах;
- мова навчально-методичного забезпечення;
- мова спілкування у повсякденні;
- мова онлайн-контенту, яким користуються учасники освітнього процесу.

II. Суб'єкти моніторингового дослідження

1. Суб'єктом, що проводить моніторинг, є Державна служба якості освіти України, її територіальні органи.
2. Учасники дослідження:
 - 1) здобувачі загальної середньої освіти;
 - 2) педагогічні працівники;
 - 3) батьки, інші законні представники здобувачів освіти.

III. Індикатори

1. Дотримання мовного законодавства закладами загальної середньої освіти:
 - заходи з дотримання мовного законодавства у закладі освіти;
 - мова спілкування в закладі освіти;
 - мова спілкування в освітньому процесі.
2. Чинники, які впливають на вибір мови спілкування учасниками освітнього процесу (ситуації спілкування):
 - спілкування з друзями/рідними/колегами/учнями, ученицями за межами школи;

- спілкування у родинному колі;
- спілкування на роботі;
- спілкування під час телефонної розмови;
- спілкування в соціальних мережах.

3. Вплив мови на вибір контенту в мережі Інтернет учасниками освітнього процесу:

- зміст контенту;
- вид інформації;
- мова контенту в мережі Інтернет;
- мова комунікації в соціальних мережах.

4. Рівень володіння державною мовою учасників освітнього процесу:

- самооцінка рівня володіння державною мовою;
- взаємооцінка рівня володіння державною мовою.

5. Чинники, які перешкоджають використанню державної мови учасниками освітнього процесу у повсякденні:

- звичка спілкуватися російською мовою;
- звичка споживати інтернет-контент російською мовою;
- російськомовне середовище;
- недостатній рівень володіння українською мовою;
- відсутність внутрішньої мотивації.

6. Мотивація учасників освітнього процесу для удосконалення знань з української мови;

- потреба у вивченні/вдосконаленні знань з української мови;
- потреба у додаткових заняттях/курсах з підвищення рівня володіння українською мовою;
- обізнаність про діючі курси/освітні платформи з вивчення української мови.

III. Вид моніторингу

Зовнішній, загальнодержавний.

IV Методи, принципи та параметри моніторингу

1. Методи проведення моніторингу:

- 1) анкетування учителів, батьків, учнів.

2. Принципи, відповідно до яких проводиться моніторинг:
 - 1) науковість і методична обґрунтованість;
 - 2) об'єктивність;
 - 3) відповідність меті (валідність);
 - 4) системність;
 - 5) сприйняття громадськістю;
 - 6) відкритість деперсоніфікованих результатів, а також інформації про показники на загальнодержавному рівні;
 - 7) закритість інформації про персональні результати учнів, а також про показники на локальному (щодо класів, закладів освіти, міст, районів) та регіональному (щодо областей, міста Києва) рівнях;
 - 8) інформативність результатів для різних категорій споживачів.

3. У рамках цього моніторингу забезпечення функціонування державної мови в освітньому процесі у закладах загальної середньої освіти визначається за такими параметрами: набуття мовної компетентності учнями ЗЗСО відповідно до Державного стандарту початкової освіти, затвердженого постановою Кабінету Міністрів України від 21 лютого 2018 р. № 87 (у редакції постанови Кабінету Міністрів України від 24 липня 2019 р. № 688), Державного стандарту базової середньої освіти, затвердженого постановою Кабінету Міністрів України від 30 вересня 2020 р. № 898, Державного стандарту базової і повної загальної середньої освіти, затвердженого постановою Кабінету Міністрів України від 23 листопада 2011 р. № 1392; здатність вчителів забезпечувати освітній процес з урахуванням їх мовно-комунікативної компетентності відповідно до професійного стандарту за професіями «Вчитель початкових класів закладу загальної середньої освіти», «Вчитель закладу загальної середньої освіти», «Вчитель з початкової освіти (з дипломом молодшого спеціаліста)», затвердженого наказом Міністерства розвитку економіки, торгівлі та сільського господарства України 23.12.2020 № 2736-20.

V. Цикли моніторингу та основні етапи проведення

1. Моніторинг проводиться періодично за такими циклами:
 - I цикл – 2022-2023 н.р.;
 - II цикл – 2023-2024 н.р.;
 - III цикл – 2024-2025 н.р.
2. Основні етапи проведення моніторингу
Моніторинг передбачає такі етапи:
 - 1) проведення констатувального етапу – 2021-2022 н.р.;
 - 2) визначення мети та завдань моніторингу;

- 3) розроблення інструментарію моніторингу;
- 4) формування вибірки дослідження (заклади загальної середньої освіти, які беруть участь у моніторингу).
- 5) проведення онлайн опитування вчителів, батьків, учнів;
- 6) аналіз та узагальнення результатів моніторингу;
- 7) підготовка і оприлюднення звітів за результатами моніторингу;
- 8) підготовка і оприлюднення узагальненого звіту за результатами моніторингу;
- 9) оприлюднення рекомендацій за результатами моніторингу.

VI. Інструменти що будуть застосовані під час моніторингу

1. Для анкетування учасників моніторингу використовуються три типи анкет:

- 1) анкета для учителів;
- 2) анкета для батьків;
- 3) анкета для учнів/учениць.

2. Інформація, зібрана у процесі дослідження, може бути використана з дослідницькою метою. Неперсоніфіковані результати дослідження можуть бути опубліковані.

VII. Проведення анкетування учасників моніторингу

Анкетування учасників моніторингу проводиться:

- 1) відповідно до норм і вимог:

Порядку проведення моніторингу якості освіти, затвердженого наказом Міністерства освіти і науки України від 16 січня 2020 року № 54; нормативно-правових актів з питань організації освітнього процесу в закладах загальної середньої освіти;

- 2) у терміни, визначені графіком відповідного циклу моніторингу;
- 3) у закладах загальної середньої освіти, які визначені відповідно до вибірки дослідження.

VIII. Визначення результатів моніторингу

1. Обробка та узагальнення результатів моніторингу здійснюється на основі даних статистично-математичної обробки результатів анкетування.

2. Інформування про результати моніторингу здійснюється шляхом оприлюднення інформаційно-аналітичних звітів на офіційному сайті Державної служби якості освіти України.

**Графік проведення моніторингу в 2021/2022 н. р.
(констатувальний етап)
та узагальнення його результатів**

№	Заходи	Відповідальні	Термін виконання
1.	Проведення онлайн опитування	ДСЯО	10.06.2022
2.	Аналіз та узагальнення результатів дослідження першого циклу	ДСЯО	30.06.2022
3.	Оприлюднення звіту і рекомендацій за результатами констатувального етапу моніторингу	ДСЯО	10.07.2022

**Графік проведення моніторингу в 2022/2023 н. р.
та узагальнення його результатів**

№	Заходи	Відповідальні	Термін виконання
1.	Проведення онлайн опитування	ДСЯО	30.04.2023
2.	Аналіз та узагальнення результатів дослідження першого циклу	ДСЯО	30.05.2023
3.	Оприлюднення звіту і рекомендацій за результатами першого циклу моніторингу	ДСЯО	30.06.2023

**Графік проведення моніторингу в 2023/2024 н. р.
та узагальнення його результатів**

№	Заходи	Відповідальні	Термін виконання
1.	Проведення онлайн опитування	ДСЯО	30.04.2024
2.	Аналіз та узагальнення результатів дослідження другого циклу	ДСЯО	30.05.2024
3.	Оприлюднення звіту і рекомендацій за результатами другого циклу моніторингу	ДСЯО	30.06.2024

**Графік проведення моніторингу в 2024/2025 н. р.
та узагальнення його результатів**

№	Заходи	Відповідальні	Термін виконання
1.	Проведення онлайн опитування	ДСЯО	30.04.2025
2.	Аналіз та узагальнення результатів дослідження третього циклу	ДСЯО	30.05.2025
3.	Оприлюднення звіту за результатами моніторингу третього циклу	ДСЯО	30.06.2025
4.	Оприлюднення узагальненого звіту за результатами моніторингу	ДСЯО	30.07.2025
5.	Оприлюднення рекомендацій за результатами моніторингового дослідження	ДСЯО	30.08.2025

Виконуюча обов'язки директора
департаменту акредитації та моніторингу

Неля ВЕЛИЧКО